

Tua Forsström: Inträdestal i Svenska Akademien

Talare

Tua Forsström
Författare, poet

Datum

20 december 2019

Plats

Stora Börssalen

Omständigheter

Svenska Akademien avslutar arbetsåret genom att fira sin högtidsdag med en offentlig sammankomst i Börssalen den 20 december klockan 17. Gustaf III, som hade sinne för teater, har utfärdat noggranna scenanvisningar för ceremonin, vilka i allt väsentligt fortfarande följs. Vid sammankomsten 2019 valdes poeten Tua Forsström, författaren Ellen Mattsson, författaren Anne Swärd och filosofen Åsa Wikforss, in i Akademien.

aprikosträden finns, aprikosträden finns Inger Christensen, Alfabet

När jag var liten skrev jag av allt som jag tyckte lät vackert. Det var mest den svenska lyriken jag kopierade, ur lånade böcker från skolans bibliotek. Jag skrev av för att ta tillvara, hålla kvar, göra till mitt eget, och det skulle vara noggrant och omsorgsfullt. De som ursprungligen hade skrivit de där dikterna var mina förebilder och lärare, liksom min mamma var min förebild, lärare som hon var i en folkskola i en by på den västnyländska landsorten – en så svenskspråkig trakt att jag länge trodde att Finland var detsamma som Sverige, utom att det hette Finland. När vi en gång hade en finskspråkig barnflicka som hette Kaarina var hon en sådan sensation i byn att hon lika gärna hade kunnat komma från yttre rymden. Vi bodde i skolhuset, skolan var bokstavligen mitt hem, liksom det kommunala biblioteket som var inrymt där. Som liten satt jag med under lektionerna och delade pulpet med något större barn. Alltsedan dess har det för mig fallit ett särskilt ljus över både skolan som idé och förhållandet lärare–elev, det var något topelianskt och renhjärtat, en ömsesidig glädje över delad kunskap, planetarium och planscher och låneböcker och skolbarnen som en hop storasyskon. Det var femtiotal och efterkrigstid och materiellt fattigt, men skolan var en lycklig plats på jorden med lek och ordning och språk, och allt hängde ihop.

Femton år senare gick jag missmodigt och drog längs gatorna i Helsingfors. Jag hade läst och skrivit, jag hade verkligen övat, men jag visste att allt var fel. Jag försökte trösta mig med att jag kunde satsa på att bli en god läsare. Då kom en liten volym i min hand. Den hette Jordvaggan – Himmelstak, ett lyrikurval av Werner Aspenström, en handfull dikter kommenterade av honom själv.

”Bondestudentens sista brev”: ”Tanken på döden har försinkat mina studier och fördystrat mina ferier ...” Det var helt osannolikt. Det var en uppenbarelse. Jag visste inte vad jag skulle ta mig till. Jag bar omkring den lilla boken överallt i min axelväska under mina ledsamma vandringar mellan universitetet och mitt ledsamma rum och de ledsamma kaféerna jag frekventerade. Jag kunde snart dikterna utantill och bara tittade på sidorna. Bondestudentens sista brev. Där var det. Det var rösten, och tonen. Dess absoluta integritet, och att den ändå vände sig till mig. Rösten talade om för mig att jag var ung, jag hade tid, jag var inte det minsta tragisk. Den bjöd in mig, samtidigt som jag förstod att den inte gick att härma. Jag skulle inte försöka gå nära. Man kan inte överta en ton. Men en ton kan slå an någonting inom en själv, en egen ton som ett slags svar. Jag visste genast att det var något livsförändrande som hände, och jag gick hem och skrev, bondestudent fortfarande men inte hopplös längre.

Jag hade tur. Det står inte skrivet i stjärnorna att vi i exakt rätt ögonblick hittar fram till just det vi behöver allra mest och som kommer att visa sig avgörande för oss. Mycket beror på ren slump, och ofta visar sig tillfälligheterna vänligt komma till vår hjälp. Med dikterna i Jordvaggan – Himmelstak tillsammans med författarens kommentarer hade ett sammanhang öppnats för mig, och ledde vidare till att jag blev mottaglig också för andra röster. Att jag sedan skulle ha lyckan att uppleva en mångårig vänskap med Werner Aspenström hör till det mest storartade i mitt liv.

”Till litteraturen kan man bara gå ensam”, skriver Karl Ove Knausgård, ”men även för att gå ensam behöver man hjälp.” Och: ”skrivandet sker i ensamhet, men lyfter man blicken står det en krets av ansikten runt om, och lyfter man blicken lite till, står det krets efter krets av ansikten utanför den. Det är samhället, det är kulturen, det är samtiden ...” Det är också summan av texterna vi har läst, musiken vi har lyssnat till, bilderna vi har sett. De flesta av dem som skrev de där böckerna är döda och har all tid i världen; därför lönar det sig att fortsätta återvända till dem, liksom det lönar sig att gå till barnens och tingens och vädrets och tillfälligheternas och djurens språk. Vi har allting att tacka för allt.

Djurens språk kräver uppmärksamhet av oss. Egon Friedell talar i sin Kulturhistoria om den ”vemodets slöja” som vilar över växter och djur. ”De äro alla vackra, de äro alla uttryck för någon djup skaparetanke men de veta det icke, och därför äro de sorgsna.” Vi vet inte vad djuren vet. Modern forskning visar

efterhand att djurs medvetanden är mycket mer komplicerade än vad man har trott. Djurens blickar oroar oss. Det är som om vi snuddade vid något hos oss själva, som ett genetiskt minne av en kontinent som vi inte längre har tillträde till. Ett medvetande före medvetandet, en zon inom oss själva som vi inte kommer åt. Kanske en förlorad kunskap. Mellan oss och våra domesticerade djur uppstår ett språk som vi i snudd och glimtar kan uppleva som en förståelse. I själva verket ingår djuren i vårt kulturarv. Det var hästarna och nötkreaturen som civiliserade Europa under medeltiden; de tillhandahöll arbete, mat och kläder och transporter. De civiliserade oss. Djuren ingår i naturen liksom vi själva, och vi har en gemensam historia. Det är smärtsamt att tänka på de små hästarna i de engelska kolgruvorna på 1800-talet. Och tanken på den dödsindustri som idag är nyttodjurens verklighet är outhärdlig för den som en gång har känt en klok gris eller ko. Den orubbliga snällheten och blicken, språket i blicken.

Den vedertagna litterära kanon som uppstår i en kulturkrets handlar om de stora verken som anses behålla sin klassikerstatus från tid till tid. Men håller vi oss inte också med en hemlighetsfull personlig kanon, som består av text som just vi transporterar med oss genom åren, och som gåtfullt fortsätter att dyka upp i våra medvetanden, mestadels alldeles oförhappandes? Det handlar mera sällan om stora textmassor, och det handlar inte om världsåskådningar och idéer, utan snarare om anslag, fraser, dikter kanske, fragment som irrationellt återvänder och sysselsätter oss, ibland nästan tvångsmässigt, som drömmar, för att sjunka undan och komma tillbaka. Jag går till bokhyllan och bläddrar fram de där sidorna, än för att konstatera att de verkligen stämmer på pricken med den självgående motsvarigheten i mitt huvud, än för att upptäcka att minnet på det mest häpnadsväckande sätt har förändrat dem. I mitt fall figurerar ofta texter av till exempel Werner Aspenström, W.H. Auden, Inger Christensen, Gunnar Ekelöf, W.G. Sebald, Janet Frame ... Jag ser inga samband och orsaker eller gemensamma nämnare, annat än att de här författarnas verk med stor bestämdhet värnar sin hemlighet. Handlar det kanske om det? Att vi dras till allt som besitter en hemlighet och gång på gång måste återvända, fastän vi vet att hemligheten är sin egen mening?

Hos Janet Frame finns i den lilla romanen *A State of Siege* den trivialaste av repliker, som genom åren har följt och förföljt mig. En ensamstående pensionerad lärare har plötsligt beslutat att flytta från Sydön, Nya Zeeland, där hon har sitt livssammanhang, till Nordön, där hela existensen vänder sig emot

henne i form av en våldsam stormnatt då hon just flyttat in i ett ensligt beläget hus. Det knackar på dörren, och hon tror att det är de döda i hennes förflutna som vill in från natten. I panik får hon fram telefonnumret till församlingens kyrkoherde och ringer och ber honom om hjälp. ”Förlåt att jag stör Er”, börjar hon. Samtalet bryts och hon prövar på nytt: ”Förlåt att jag stör Er –” Kyrkoherden svarar vänligt att han förstår, men han kan tyvärr inte hjälpa henne just då, i det läget. Detta ”Förlåt att jag stör Er” är mitt problem. Jag vill på något sätt svara, nej, jag är oklar över vad det handlar om, men hur som helst har det med tiden blivit en hög ursäktsdikter av det, till exempel:

Förlåt att jag stör Er ännu en gång, Herren prövar oss alla. Jag har hållit mig lugn och läst i böckerna. En blomma utmärks främst av sina sexuella blad. En puma kallas också ett silverlejon. Blyvitt är detsamma som silvervitt. Jag vet att Ni har många tjänsteplikter. Ni har tolkningsföreträdare. Ni har ansvar för Ert distrikt.

Om någon var hemma i sitt kulturarv var det Inger Christensen. Hennes stora – också naturvetenskapliga – beläsenhet finns på ett självklart sätt underliggande i hela hennes produktion, och längtar man efter sammanhang hittar man det hos henne. Inger Christensen älskar språket, poesin, litteraturen, men mer än så. Hon älskar världen. I hennes poesi ingår organiskt allt liv i den skapelse hon försvarar. Inger Christensen sökte ett språk där det inre och det yttre skulle kunna förenas, och hon började i det yttre. I Alfabet försöker hon rentav närma sig ett naturens språk, och när hon gör det blir det tack vare dess kärlek och dess skönhet på ett märkvärdigt sätt möjligt. För att det är självförlömmande. För att det är renhjärtat. Inger Christensen behövde inte syssla med självförverkligande, eftersom, som hon säger i Hemlighetstillståndet, ”allting redan finns”. Alfabet är en bön för världen. Det är en dikt som vill visa att det inre och det yttre kan förenas. Litteraturen är till för mänskorna, inte mänskorna för litteraturen, och den kan hjälpa oss att leva våra liv.

För många år sen läste jag i lokaltidningen Västra Nyland en intervju med en ung man i Karis som hade jobbat som rörmokare. En dag beslöt han sig för att han skulle bli fakir. Han berättade för reportern att han hade tillverkat en matta av spik och glasskärvor och satt igång med att öva. Det tog längre tid och gjorde mer ont än han föreställt sig, men det lyckades. Han antog artistnamnet Houdini och turnerade nu internationellt med ett cirkussällskap. Reportern förundrade sig, men fakiren Houdini sade att det inte alls var märkvärdigt. Han kunde visserligen inte beskriva hur han hade gått till väga. Han hade bara tagit

reda på hur andra fakirer gjort och läst böcker och tänkt ut sin egen uppvisning.

(Houdini i Karis)

Jag gick till källaren på eftermiddagen dennittonde augusti och tillverkade en matta avgalvaniserad tretumsspik och isgröna skärvor avbuteljer som jag hade slängt mot stenfoten. Publiken brusar när jag sträcker ut på mattan långsamt min underbara rygg. Jag kan bryta mig ur alla pansarkistor som någonsin funnits. Jag går med lätta steg i mina stjärnbeströdda tofflor. Alla frågar om min ålder och att såren inte blöder. Jag ger inga intervjuer och tänker om morgonen och kvällen när jag somnar på ett enda. Att man går fram till någon och menar något. Att man stannar kvar. Jag ville förändra mitt liv! Det händer att jag troligtvis skymtar en älskad gestalt på busshållplatsen, som en rörelse bara, det var ofta någon annan i enmörkblå jacka och vi försvinner ändå i glittret.

Källa

<https://www.svenskaakademien.se/svenska-akademien/sammankomster/hogtidssammankomsten/2019/intradestal-av-tua-forsstrom>

Taggar

2010-tal, 2019, Inträdestal, Kvinna, Svenska Akademien

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/tua-forsstrom-intradestal-i-svenska-akademien>